

Underklassens stilling til fædrelandets forsvar

Taler

Johan Scharffenberg

Dato

8 august 1915

Sted

Lillestrømmen

- 1 I et enkelt foredrag kan jeg langt fra række at drøfte alle sider av det store problem, hvorvidt og hvordan 2 1/2 million mennesker i dette vidtstrakte land evner at forsvare dets frihet hvis de for alvor vil.
- 5 Det spørsmål, jeg her særlig vil behandle, er hvordan den norske underklasse naturlig bør stille sig til det nationale selvforsvar. (Med »underklasse« mener jeg alle, hvis aarsindtægt falder under gennemsnittet for det hele folk). -

- 10 Jeg vil først ta frem et minde fra 10 aar tilbake, fra den 7de juni 1905. Den dag var jeg med paa at faa istand i Kristiania arbeidersamfund et protestmøte mot det saakaldte »Bernadottetilbud«.

- Paa dette møte, hvor jeg var en av talerne, blev det aapent erkjendt fra arbeidernes side, at de var enig i selve unionsopløsningen, og de saa ogsaa, hvilke
- 15 farer for en konflikt den kunde medføre. Jeg husker saa godt slutningen av møtet, og det var det træk, jeg vilde ta frem. Forsamlingen - en meget stor forsamling av Kristiania-arbeidere - sang første og sidste vers av »Ja, vi elsker«, og da vi kom til disse ord: »Ogsaa vi naar det blir krævet, for dets fred slaar leir«, rakte jeg uvilkaarlig haanden op, og allesammen skjønnte det med en gang og
- 20 rakte haanden op. Og dengang kunde det være blit alvor, og ihvertfald var alvoret sikkert hos de norske arbeidere, som da sa, at ogsaa de, om det blev krævet, vilde være med paa at slaa leir for Norges fred.

- Men nu under verdenskrigen, da vi ikke har nogensomhelst sikkerhet for, hvad
- 25 den nærmeste fremtid kan bringe vort land, sier arbeiderpartiet: »Avvæbning uten videre. Avvæbning uten spor av garantier«. Og det sier, at hvis det faar flertal i Norges Storting, vil det ogsaa med engang inddra vort nøytralitetsvern.

La os først se litt paa, hvordan Det norske arbeiderparti er naadd frem til dette

program. Paa sit program av 1891 hadde Det norske arbeiderparti formet punkt IX saaledes: »Oprettelsen av internationale voldgiftsdomstole. Militarismens avskaffelse, og indførelse av almindelig folkevæbning«. Det var ikke nøiere sagt, hvad man mente med det sidste, men jeg antar det var en ordning omtrent som
35 den schweiziske man tænkte paa. Vi skal lægge merke til, at der ikke var sat som første post »Militarismens avskaffelse«, men at det var sat i spissen: »Oprettelse av internationale voldgiftsdomstole«, noget som ikke avhang bare av Norge. Med andre ord: Det som man kaldte militarismens avskaffelse, var sat som punkt 2; det skulde gennemføres, efterat man hadde faat oprettet
40 internationale voldgiftsdomstole, og det vilde blit et langt lærret at bleke. Og selv under den forutsætning, at der blev oprettet internationale voldgiftsdomstole, hadde man dog som sidste post: »Indførelse av almindelig folkevæbning«. Selv da vilde man beholde et folkevern. Det er programmet av 1891. Da gik det an at være norsk socialdemokrat og dog holde paa
45 folkevæbning og forsvar.

Dette program blev først ændret paa landsmøtet i Kristiania 1906 efter et foredrag av Ragnvald Paulson »Folkevæbning eller avvæbning?«, et foredrag jeg siden kommer tilbage til. Der kom programmet (punkt 15) til at lyde saadan:
50 »Militarismens avskaffelse, oprettelse av internationale voldgiftsdomstole«. Det blev saaledes gjort den ikke uvæsentlige forandring, at det som vel skulde være garantien for, at vi uten risiko kunde nedlægge vort forsvar, er sat som andet punkt. Man har sat »Militarismens avskaffelse« i forgrunden, og strøket alt om folkevæbning. Men selv dette program av 1906 viste sig at kunne være gjenstand
55 for forskjellig fortolkning. Det vil huskes, at stortingsmand Bonnevie i stortinget nærmest gjorde gjældende den opfatning, at man dog ikke kunde avskaffe alt forsvarsvæsen, før man hadde visse garantier, navnlig gjennom oprettelsen av saadanne internationale voldgiftsdomstole; men netop for denne opfatning har man jo paa det- mest forsvarsfiendtlige hold inden arbeiderpartiet
60 gaat meget haardt irecte med hr. Bonnevie.

Og som følge av denne meningsforskjel blev da programmet paa landsmøtet i Trondhjem 1915 yderligere skjærpet saaledes, at ikke nogensomhelst bortfortolkning skulde være mulig. Nu lyder programmet saa:

65

»Punkt 6, a: Avvæbning.

b: Stedsevarende nøitralitet.

c: Obligatoriske ubetingede voldgiftsavtaler«.

Det blev gjort gjældende, at saasnart arbeiderpartiet faar flertal i Norges storting, skal uten nogensomhelst garanti i retning av voldgiftsavtaler e. l. alt
 75 forsvarsvæsen tillands og tilsjøs nedlægges, og Norge lægges forsvarsløst. Det forpligter arbeiderpartiets stortingskandidater sig til.

Ogsaa om dette program av 1915 er det jo at si, at punkt c.: »Indførelse av obligatoriske, ubetingede voldgiftsavtaler«, er noget som ikke Norge ensidig
 80 kan gjennomføre. Der skal to til at træffe en avtale. Om vi noksaa meget sier til alverden at vi er villig til at indgaa obligatoriske ubetingede voldgiftsavtaler - det vil si avtaler om, at en hvilkensomhelst tvist, selv om den gjælder landets bestaaen som selvstændig stat, skal gjøres til gjenstand for en voldgiftsdom - saa kommer jo ikke en saadan avtale istand, medmindre et andet land ogsaa er villig
 85 til at gaa ind paa en slik voldgiftsavtale med Norge. Saadanne obligatoriske, ubetingede voldgiftsavtaler findes der saavidt jeg vet, bl. a. mellem Danmark og Holland og vistnok ogsaa mellem Danmark og De forenede Stater. Men der er ogsaa stater som sier, at de aldeles ikke vil gaa ind paa saadanne altomfattende voldgiftsavtaler, hvorefter selve rikets udelelighet og selvstændighet kan bli
 90 gjenstand for en voldgiftsavgjørelse av en tredjemand. Det er meget lange utsigter til, at f.eks. Det tyske rike skal ville gaa ind paa slike obligatoriske ubetingede voldgiftsavtaler med Norge, saa vi kan ha nogen garanti deri. Jeg ser her ganske bort fra spørsmålet om, hvilket værd saadanne voldgiftsavtaler virkelig kan ha, naar der ikke staar nogen magt bak dem. Ved traktaters værd
 95 overhodet maa der jo sættes et spørsmålstegn nu efter Belgiens skjæbne.

Det, som ikke noksom kan understrekes, er imidlertid at avvæbningen efter programmet skal komme straks, selv om de obligatoriske voldgiftsavtaler ikke er
 100 istandbragt. Man skal ikke først vente paa, at Norge faar nogensomhelst international garanti; man vil uten videre gaa til at nedlægge alt forsvarsvæsen tillands og tilsjøs, hvis arbeiderpartiet faar flertal. Det blev understreket saa sterkt som overhodet mulig paa landsmøtet i Trondhjem.

Hvad den »stedsvedvarende nøytralitet« angaar, er den naturligvis noget, som
 105 Norge kan forkynde. Vi kan si, at vi altid vil være nøytrale, og at vi ikke vil inddrages i andre folks krige. Men dette er igjen en ting, som ikke avhænger bare av Norges gode vilje. De andre folk kan svare: »Ja, vi hører, at Dere ikke vil være

med i vore stridigheter; men det kan kanskje være i vor interesse at tvinge Dere til
110 at ta parti med eller mot os«. Men paa norsk grund skal der da ikke staa
nogensomhelst magt bak ordene om den stedsevarende nøitralitet, skjønt det
ialfald hittil har været en folkeretslig grundsætning, at en nøitral stat selv pligter
at hindre de krigførende magter i at besætte nogen del av sit omraade.

115 I denne forbindelse vil jeg komme litt ind paa vort nuværende nøitralitetsvern.
Der blev jo paa landsmøtet i Trondhjem endog rettet sterke angrep paa den
socialdemokratiske stortingsgruppe, fordi den i august 1914 stemte for de 15
millioner kr. til nøitralitetsvernet. Hr. Buen tok dog et litet forbehold, hvor
man mellem linjerne meget tydelig kan læse, at det ikke var saa ganske, frivillig,
120 at Norge holdt sit nøitralitetsvern. Fhv. statsraad Konow (Hedemarken) og
stortingspræsident Mowinckel har offentlig oplyst det, som ethvert tænkende
menneske forresten maatte kunne si sig selv, at det ikke er nogen rent frivillig
sak, naar vi nu holder et nøitralitetsvern tillands og tilsjøs. Det er uimotsagt
oplyst, at de krigførende magters repræsentanter i Kristiania spurte vor regjering
125 hvad den agtet at gjøre, og om den vilde søke at opretholde Norges nøitralitet.
Og først da regjeringen paa landets vegne hadde forsikret, at Vi skulde gjøre,
hvad vi evnet, erklærte de krigførende magter at de vilde respektere Norges
nøitralitet.

130 Det er sagt mig fra meget velunderrettet hold, at ganske lignende forespørsler
blev der, navnlig fra Tyskland, rettet til Danmark, og der endogsaa med en
temmelig tydelig trusel om, at hvis Danmark ikke gjorde, hvad det kunde, i
retning av minespæringer i belterne osv., vilde Tyskland besætte Kjøbenhavn.
Jeg tror saameget heller, at dette forholder sig saa, fordi den nuværende radikale
135 danske regjering efter hele sin fortid: vilde være tilbøilig til at ofre mindst mulig
paa forsvaret, og naar den allikevel opretholder et nøitralitetsvern, som visst
falder adskillig dyrere end vort, er det vel, fordi den føler sig nødt og tvungen til
det. Ved en skjæbnens ironi har den nuværende danske forsvarsminister, dr.
Munch, været en av de ivrigste avvæbningsmænd, en av dem, som med sterkest
140 overbevisning har fremholdt, at det ikke nytter nogenting at ville forsvare
Danmark; allikevel har han nu under verdenskrigen forlangt og faat større
bevilgninger til forsvaret end sagtens nogen tidligere dansk forsvarsminister. Nu
under presset av en virkelig fare har dr. Munch som den meget dygtige og kloke
mand, han er, utviklet og utnyttet Danmarks militære evne, og han har offentlig
145 erklært, at det ikke er paa skrømt, at Danmark har et nøitralitetsvern. Under
kampen om den presselov, som det radikale ministerium fandt nødvendig,

mindet ogsaa dets organ »Politiken« om, at de belgiske aviser nu tryktes i -
England, med andre ord: hvis Danmark ikke var forsigtig, kunde det komme til
150 at lide samme skjæbne som Belgien.

Men her hjemme skal vi være saa storartede, at midt under krigen kan et stort
parti, som ved forrige valg mønstret vel en fjerdedel av de avgivne stemmer, beile
til vælgerne for at vinde flertal med et program som sier, at det straks vil
155 nedlægge alt forsvar, saasandt det faar flertal i Norges storting. Det skyter under
sin agitation denne programpost saa langt frem, at det vel formodentlig haaber
at vinde stemmer just paa denne post, og tror at der allerede er et flertal i Norges
underklasse for at lægge alt forsvar ned.

160 Her staar vi da ved det store rystende spørsmaal: Er forholdene i Norge slik, at
det for underklassen er et naturligt standpunkt, at den ikke vil ofre en øre, end si
et liv for at værge landet?

Underklassen er folkets store flertal; hvis den virkelig tænker og føler slik i
165 forsvarssaken, da er i sandhet Norges forsvar haabløst. En hær, hvis soldater ikke
ønsker at forsvare landet, kan ikke seire. Derfor rummer dette spørsmaal saa
dypt et alvor: Stemmer det bedst med underklassens sande vel, at alt
forsvarsvæsen skal avskaffes i Norge - og det mens en verdenskrig raser, før
endnu en fredsslutning er kommet istand, en fredsslutning, som kan bli kritisk
170 nok for Norge, selv om vi ikke har været med i krigen? For efter denne
forfærdelige krig maa der vel komme en stor kongres, som skal tegne et nyt
verdenskart, med opdeling i besiddelser og interessesfærer.

Hvad vilde følgen bli, hvis nøytralitetsvernet blev inddrat, mens krigen endnu
175 varer? Jo, ganske utvilsomt et kapløp mellem den engelske og den tyske flaate
om, hvem av dem først skulde besætte viktige punkter paa vor kyst. Og om
denne mulighet sier altsaa et stort parti, at dette skal vi ganske rolig finde os i, at
det er i folkets interesse, at vi ikke rører en finger for at hindre det. Vi skal ikke
bruke noget magtmiddel; vi skal bruke diplomatiske protester, vi skal protestere
180 med pen og mund, med ord, ord - - - men vi skal ikke sette nogen mands vilje
bak det, vi skal ikke ofre en lillefinger for at hindre, at fremmede magter
indretter sig paa, vor kyst. Og det vilde jo ikke bare bestaa i, at skiben laa paa
havnen. De vilde nok ogsaa sende tropper iland og lægge beslag paa vore
hjælpemidler, vor telegraf, vore jernbaner, vore kornforraad o. s. v., overhodet
185 ta ledelsen i sin haand som i Luxemburg. Mot en saadan meget nærliggende

mulighet skal vi ikke gjøre andet end komme med diplomatiske protester. Høist sandsynlig vilde Norge derved selv bli krigsskueplads, med bombardement av de besatte havne o. s. v.

190

Disse muligheter erkjender de forsvarsfiendtlige agitatorer uforbeholdent.

195

2den august 1914, like efter verdenskrigens utbrudd holdt ungsocialisterne i Kristiania et stort møte i sirkus, hvor »Klassekampens« redaktør Eugène Olausen bl. a. uttalte: »La dem ta Kristianssand, Stavanger og Bergen, vi kan allikevel ikke forsvare dem«. Norges selvstændighet er »ikke to sure sild værd.« »Det norske folk har ingen interesse av at forsvare sin nøytralitet, vi har bare interesse av at sørge for matforsyningen.«

200

Taleren synes ikke at ha bekymret sig synderlig om, hvordan hans klassefæller i Kristianssand, Stavanger og Bergen vilde faa det under en okkupation, og heller ikke synes han at ha overveiet, hvordan Norges matforsyning skulde foregaa, hvis det blev tyskerne, som besatte disse vigtige kystbyer. Hans ord har imidlertid interesse som vidnesbyrd om tænke- og følemaaten inden vide kredse

205

- Før jeg gaar nærmere ind paa spørgsmaalet om forsvaret for vor nøytralitet, som vil bli aktuelt for Norge, hvis avvæbningsprogrammet faar flertal ved førstkommende valg, vil jeg se litt paa selve grundsynsmaaterne. Jeg maa da ikke alene tale om forsvaret, men ogsaa om det begrep man kalder fædrelandet, og om fædrelandsfølelsen.

210

215

Det kan jo nemlig ikke negtes, at paa de hold inden arbeiderpartiet, hvor man ivrigst har kjæmpet for fuldstændig avvæbning, har man ogsaa i stor utstrækning latterliggjort selve fædrelandsfølelsen og begrepet fædreland. For at man ikke skal si, dette er en bakvaskelse, vil jeg bare henvise til Ragnvald Paulsons førnævnte foredrag »Folkevæbning eller avvæbning« hvor fædrelandskjærligheten likefrem haanes. Side 15 staar der: »Fædrelandskjærlighet ja! Men det er en indbildning dette med fædrelandskjærlighet! De arbeidende klasser har ikke nogen fædrelandskjærlighet.« Og dette utvikles da nærmere, og saa heter det side 16: »Fædrelandskjærligheten er et taaket begrep - det er en frase - en fordom. Ja, man kan si som Hinke Bergegren, at det er den dummeste av alle fordomme«. - - » Fædrelandskjærlighet i den forstand, som patriotene mener det, har de

220

arbeidende klasser altsaa ikke. Og har de det, saa er denne følelse blit dem kunstig indpodet av overklassen« o. s. v. Og fra »Klassekampen« og andre forsvarsfiendtlige arbeiderblade kan man jo hente fuldt av lignende uttalelser. Jeg tror derfor ikke, det kan bestrides naar jeg sier, at der - ialfald for manges

230 vedkommende - er en sammenheng mellem dette krav om ubetinget og øieblikkelig avvæbning og en fornektelse av selve begrepet fædreland og en forhaanelse av fædrelandskjærligheten.

Det er her, jeg gjerne vil faa lov til at fremlægge et - om jeg saa maa si -

235 naturvidenskabelig syn paa det, som egentlig ligger til grund for fædrelandskjærligheten og nationalfølelsen.

Om vi kunde tænke os en fuldstændig ensartet menneskehet, om vi kunde slette ut alt hvad der heter raseforskjelligheter og sprogforskjelligheter o. s. v., alt hvad

240 der nu skiller mellem menneskene indbyrdes, om vi kunde tænke os, at vi kunde faa laget hele menneskeheten om til en saadan ensartet graa velling, som vi saa fordelte rundt om paa hele jordkloden, hvorledes vilde det saa gaa i løpet av nogen hundrede aar? Om vi i anno 1920 kunde faa en absolut homogen, fuldstændig ensartet menneskehet, hvor den ene lignet den anden, som den ene

245 drape vand ligner den anden, og vi spredte den utover jorden, og om vi kunde sove i 200 aar, og saa vaakne og se paa utfaldet, vilde vi da finde igjen en saadan fuldstændig ensartet menneskehet, hvor vi kunde ta en mand fra det sorteste Afrika, en mand fra Norge og en fra Australien, uten at der vilde være spor av forskjel at se paa dem? Nei, det vilde ikke gaa saa.

250 De naturforhold, hvorunder menneskene lever, setter sit præg paa dem, som levevis og naturforhold setter sit præg paa dyr og planter. De nationale eiendommeligheter opstaar derved, at slegt efter slegt lever i det samme land, og for en stor del paa samme sted i landet, og derved efterhaanden prægtes av

255 naturforholdene. Jeg vil ikke hermed ha uttalt noget om, hvorvidt naturforholdene kan ændre selve de arvelige anlæg. Dette er omstridt. Den danske arvelighetsforsker professor W. Johannsen sondrer mellem kjønscellernes »anlægspræg« og individets »fremtoningspræg«. Dette sidste er resultatet av vekselvirkningen mellem det arvede »anlægspræg« og

260 omgivelsernes paavirkning. At mennesker av samme avstamning kan faa et forskjellig »fremtoningspræg« ved at leve under forskjellige livsforhold gjennom flere slegtled, er der ingen tvil om. Det har f. eks. været paastaat, at de indvandrede europæere over i De forenede stater mere og mere i sin

265 legemsbygning, hodeform o. s. v. nærmer sig til indianertypen - uten spor av krydsning. Det er ikke saa, at der indgiftes indianerblod. Nei, det er simpelthen naturforholdene, som sies at omprøge de indvandrede europæere i retning av den oprindelige indfødte type. De nationale eiendommeligheter er efter mit
270 land, hvis kaar efterhaanden sætter sit præg paa menneskene selv.

Og her i vort land har vi nu i ganske særegen grad det, man med et uttryk fra dyreavlen kan kalde stedegne typer. Det er ikke bare av det gode, idet der mangesteds har været for meget indgifte. I avstængte bygder vilde man ved
275 genealogiske undersøkelser sikkerlig kunne paavise, at indbyggerne i en hel grænd er i slekt indbyrdes og nedstammer fra nogen ganske faa mennesker, som for hundreder av aar siden flyttet ind der. Og siden har slekten bodd der søn efter far.

280 Eftersom samfærdselsmidlerne utvikles, blir der naturligvis mindre av dette; befolkningen blir mere flytende. Men der er endnu i vort land saa tydelige forskjelligheter mellem de forskjellige bygdelag, at antropologer - som den avdøde brigadeløge Arbo - med stor sandsynlighet kan træffe typen blandt en flok soldater og si, at han der er fra Trøndelagen, og han der er fra Sætersdalen o.
285 s. v.

Dette er en meget væsentlig del av grundlaget for fædrelandsfølelsen, at man er tilpasset for de naturforhold, hvorunder ens fædre i hundreder av aar har levet. Dette er igjen grunden til hjemveen, som saa mange norske utvandrere har følt
290 saa saart, og til det besynderlig rotløse, som der efter beskrivelserne fra De forenede stater ofte skal være over den første generation, som er født i det fremmede land. Det skal være farligst for denne første generation, som saa at si, hverken er fugl eller fisk, ikke helt amerikansk og ikke helt norsk. Men saa tilpasses de senere slektled efterhaanden til de nye forhold, og blir mere og mere
295 amerikanere.

Denne utvikling foregaar ubevisst og uavhengig av den menneskelige vilje, den skyldes simpelthen naturforholdenes indvirken paa det til en viss grad plastiske, formbare levende menneskemateriale. Men saa kommer der naturligvis en hel
300 del bevisste ting til, for vort eget lands vedkommende f. eks. bevisstheten om, at i dette mange steder saa haarde land har

slegt efter slegt brutt steinen - vi kan mangesteds oppe i vore dale se disse
305 umaadelige gjærder av stein, som er brutt op av aakeren - bevisstheten om, at
hver vei, som er bygd, hver bro, som er lagt over elvene, og i nyere tid hver
jernbanestump, er en frugt av vore fædres og vort eget arbeide. Slegt efter slegt
har levet i dette land og gjort landet til hvad det er nu idag.

310 Her kan være saa mangt at bøte. Et samfund blir aldrig færdig. Det er likesom en
have; den blir aldrig saadan luket for ugræs at der ikke gror ugræs op paany. Man
blir aldrig

færdig med at bygge sit land. Men allikevel, som landet er, og som folket er, har
315 de to virket paa hverandre og skapt hverandre. Landet har formet folket, og
folket har formet landet, og paa den maate blir der en uløselig sammenhæng
mellem dette bestemte land og dette bestemte folk, de hører inderlig og
uadskillelig sammen, og det folk som tusener av aar har levet i landet, føler
uvilkaarlig, at det har større ret end nogen anden til at bo og bygge og raade i
320 sine fædres land.

Dette er det samtidig naturgivne og historisk betingede grundlag for
fædrelandskjærligheten, den følelse man haaner som den »dummeste av alle
fordomme«. Det er det med følelser, at man kan ikke disputere om dem, deres
325 berettigelse kan ikke hevises fornuftmæssig, likesaalitt som de kan fremtvinges
ved en viljeakt. Man kan ikke disputere om den ting, hvorvidt man bør elske far
eller mor. Enten gjør man det, eller man gjør det ikke. Likesaalitt kan man
disputere om, hvorvidt man skal elske sit fædreland; man gjør det, eller man gjør
det ikke.

330 Men det har jo vist sig under denne krig, at alle de forhaabninger,
socialdemokratiet stillet til, at underklassen i det ene land skulde føle sig mer
solidarisk med underklassen i det andet land end med de andre klasser i sit eget
land, de brast som brændt traad. De bedste socialdemokrater i de forskjellige
335 land kjemper mot hinanden. Lederen av det internationale socialistiske bureau,
belgieren Vandervelde, en av socialdemokratiets ypperste intelligenser, blev
kong Alberts minister under krigen, og han sa i 1915, da Branting spurte ham
om fredsutsigterne, at der ikke kan være tale om fred, saa længe der staar en tysk
soldat paa belgisk grund. Vore antimilitaristers fordums store lys, franskmanden
340 Hervé, er under krigen blit en glødende fædrelands- og forsvarsven o. s. v.

Der er noget i dette som har glædet mig. Krigen selv glæder mig ikke, men det glæder mig at se det oprindelige bryte frem i menneskenaturen, tvers gennem
345 det tillærte. Det glæder mig, naar en tysker føler sig som tysk, en franskmænd
som fransk, en englænder som engelsk, en svenske som svensk - og en nordmand
som norsk, fordi jeg mener, at et naturinstinkt gjør sig gjældende, som man ikke
uten skade for sindets dypeste kræfter kan undertrykke og fornegte. De, som har
350 ræsonnert sig til, at de er verdensborgere og ikke længer tilhører nogen enkelt
nation, synes mig at maatte være rotløse væsener som ikke længer staar organisk
fæstet til en bestemt jordbund, - saasandt det da er alvor og ikke bare talemaater,
at de virkelig har ryddet al nationalfølelse ut av sit sind.

Man roser et dyr, naar man kalder det et »rasedyr«. Det er heller ingen skam for
355 et menneske at være av god rase og rasebevisst. Denne tale om, at man bare er
»internationalist« (»verdensborger av gemyt«, som Per Gynt kaldte sig), lyder i
mine øren like luset, som om en hund vilde si: »Jeg tilhører ingen særskilt rase,
jeg er en gjennemsnittskjøter«. »Mennesket« eller »menneskeheten« er bare
tankespind; likesaalitt som »hunden« eksisterer, eksisterer »mennesket«, - den
360 levende virkelighet er mange slags hunde og mange slags mennesker, nogen i nær
slegt, andre saa indbyrdes avvikende, at det har været omstridt, om alle
menneskeraser kan ha fælles avstamning.

Hermed vil jeg slet ikke ha frakjendt det abstrakte begrep »mennesket«,
365 »menneskeheten« en viss ideel betydning, men ret forstaat er der heller intet
motsætningsforhold mellem en slik ideel internationalisme og nationalfølelsen.

Og her kommer jeg tilbake til denne betragtning av fædrelandsfølelsen som
noget værdiløst, eller ialfald som noget lavere. Ragnvald Paulson sier videre i sit
370 foredrag: »Der er noget, som er større end fædrelandskjærlighet, og det er
menneskekjærlighet«. Altsaa, vi skal ikke særlig elske dem, som staar os nærmest,
men vi skar elske den hele menneskehet. Australnegre og zulukaffere skal vi elske
likesaa høit som nordmænd. Hvad vil nu det overført paa privatlivet si? Jo, at vi
skal elske en vildfremmed kineser likesaa høit som vor egen far eller mor eller
375 søster eller bror eller datter eller søn. Er det ikke saadant man kalder at »gaa over
bækken efter vand«? Jeg tror ikke rigtig paa denne altomfattende
menneskekjærlighet, som samtidig ikke har nogen særlig varm følelse for dem,
som dog faktisk ved blodets baand staar en nærmest.

380 Hvordan er det rigtige syn paa forholdet mellem de nationale værdier og det

internationale kulturarbeide? Jeg kan bruke et bilde. Naar der tales om de nationale værdier som en foragtelig hindring for menneskehetens fælles kulturfremskridt, kan det sammenlignes med, at en musiker vilde si: »Jeg vil ikke bare spille mit instrument, jeg vil ikke nøie mig med at spille klarinet eller fløite eller violin, jeg vil spille alle instrumenter«. Der vilde ikke bli god musik av det. Et godt orkester opstaar paa den maate, at hver enkelt musiker først og fremst mestrer sit særlige instrument, og passer dets tone ind i den store fælles symfoni. Paa same vis skal hver nation la sin tone lyde i menneskehetens store kor.

Netop fordi det norske folk har levet i tusener av aar i Norge, det svenske i Sverige, det danske i Danmark o. s.v., eier hvert enkelt folk noget, som intet andet folk har. For ikke to landes natur er ens. Netop ved at utforme sin egen nationale personlighet kan et folk yde noget, som intet andet folk i verden kan yde. Intet andet folk i verden hadde kunnet skape den norske folkemusik og den kunstmusik, som gjennem Grieg, Svendsen og andre er bygget paa den. Det vilde være et tap for verdenskulturen, om en hvilkensomhelst national personlighet - om aldrig saa liten, om bare 80 000 mennesker som det islandske folk - gik under. Der vil mangle en liten tone i den store fælles symfoni. Netop ved at utforme sig selv saa høit som mulig kan et folk yde den største indsats i det internationale samarbeide. Der er saa langt fra nogen motsætning mellem det at ære og agte og utvikle nationale eiendommeligheter, og det at ta del i det internationale kulturarbeide, at tvertimot utviklingen og bevarelsen av de nationale eiendommeligheter er en betingelse for at kunne gjøre en særegen og uerstattelig indsats i det fælles store kulturarbeide for den hele menneskehet.

Jeg vil ikke si et ondt ord om de mennesker, som forkynder sin mangel paa nationalfølelse; ti som alt sagt, følelser kan ikke fremtvinges, man har dem eller man har dem ikke. Men la mig atter bruke et bilde fra musiken. Jeg har aldrig hørt, at de mennesker, som ikke har musikøre, mener, at de staar over de musikalske mennesker. Det er en ærlig sak, at et umusikalsk menneske sier, som jeg engang hørte en dansk politiker si: »For mig er musik kun larm«. Men den umusikalske burde dog vel nærmest regne dette som en mangel, og naar han hører andre mennesker si, at de har sine største og rikeste stunder ved musiknydelse, burde han forstaa, at de har noget fremfor ham, som han savner. Men de, som latterliggjør fædrelandskjærligheten, synes jo nærmest at mene, at de som har fædrelandsfølelse, de som uten hysteri og uten hyckleri kan si: »Jeg elsker mit fædreland«, de har en defekt, og ikke de som mangler

fædrelandskjærlighet.

Mon der ikke ligger et feilsyn i denne ringeagt for fædrelandskjærligheten?

425 Netop nu under krigen, da man har hat anledning til at se, hvilken mægtig
sporende kraft fædrelandskjærligheten er, og det sandelig ikke mindst hos
underklassen rundt omkring i de krigførende land, burde der vaakne en liten tvil
hos dem, som herhjemme haaner fædrelandskjærligheten som den dummeste av
alle fordomme. Hvordan har fædrelandskjærligheten virket ute i de krigførende
430 land? Den har virket slik, at før de fleste er alt deres eget blit smaat, de har følt, at
der er noget, som bestaar, naar den enkelte forgaar, at ens egen lille livsflamme
bare er en gnist i det store fælles baal. Og der er kanskje mangen en, som har følt
det saa, da hans egen flamme brandt ut, forat fædrelandets flamme kunde lyse
høiere, just i det øieblik har han levet rikere end i hele sit tidligere liv.

435 Er der i dette noget, som ret forstaat skulde stride mot socialismens ideal?
Socialisme er avledet av ordet »socius«, som betyr fælle. Socialisme er læren om
det menneskelige fællesskap, læren om at den enkelte skal indordne sig under det
hele. Agitationen arter sig desværre ofte som om socialismens maal bare skulde
440 være at sette underklassen op mot overklassen. Men riktig set er socialismens
ideal ikke utdypelse, men utslettelse av klasseforskjellen. Kampen blir ofte saa
bitter, at det ser ut, som om den ene klasse ikke har nogen fællesfølelse med den
anden klasse. Men netop nu ser vi i et land som Tyskland, hvor
socialdemokratiet er sterkere og bedre organisert end kanskje i noget andet land,
445 fællesfølelsen slaa ut i lue, saa sterk som kanskje aldrig før føler det tyske folk
værdien av sin riksenhet.

Overhodet kan det med sikkerhet sies, at en række av utlandets ledende
socialdemokrater ikke finder det nationale forsvar i mindste maate stridende
450 mot socialismens grundtanker, og misbilliger det norske arbeiderpartis
avvæbningsprogram. En av Schweiz's ledende socialdemokrater, medlem av
kantonen Basel Stadts regjering, dr. Herman Blocher, som kjender
skandinaviske forhold meget nøie, har til mig uttalt, at han anser en isolert norsk
avvæbning som »Unsinn« (usans).

455 Der findes andre samfundend menneskesamfundene. Vi finder vidunderlig
organiserte, saa at si socialistiske samfund hos enkelte insektarter, som maur,
bier og i varme land termitter. Men er det ikke rart, at disse dyresamfund ogsaa

460 har forsvar? Baade hos mauren - ialfald hos enkelte arter - og hos termitterne
findes der særegne »soldater«, som bare er soldater. De har en staaende hær, saa
at si. Termitterne f. eks. har nogen soldater med ualmindelig store kindbakker,
de duer ikke til nogen anden ting end til at bite fra sig og slaas, naar tuen blir
angrepet. Ellers næres og underholdes de av de saakaldte arbeidere. Forresten tar
465 hos termitterne ogsaa de egentlige arbeidere del i forsvaret av tuen. Og mauren
har sin myresyre, som den sprøiter ut, et vaaben som naturen selv har git den.
Og bien har sin brodd og sin giftkjertel. Det er nok øiensynlig naturens mening,
at disse dyresamfund skal forsvare sig. Maurene fører formelige krige og tar
fanger, som de siden bruker som slaver. Ogsaa ellers gaar der et sterkt drag av
470 kamp og forsvar gjennom here naturen, men - som Krapotkin har fremholdt -
ogsaa et drag av gjensidig hjelp hos dem som hører sammen.

Og ser vi paa menneskehetens historie, saa langt tilbake vor viden naar, er den
fylldt av krig, og jeg maa tilstaa, at jeg tror, at det heller ikke vil bli anderledes i
475 fremtiden. Jeg tror kampfinstinktet bunder like dypt hos mennesket som hos
mauren, og jeg ser den nuværende krig under ganske samme synsvinkel som en
kemp mellem ulike maurarter. Derfor tror jeg

ogsaa den gamle pessimist som skrev »Prædikerens bok« vil faa ret i disse vise
480 ord:

»Alt har sin bestemte tid. - - - Der er tid at fødes og tid at dø, tid at plante, og tid
at rykke op det plantede, tid at slaa ihjel og tid at læge - - - tid at elske og tid at
hate, tid til krig og tid til fred«.

485 Men nu skulde vi altsaa være kommet derhen i det norske samfund, at vi skulde
være som maur, som ikke vil værge sin tue, som bier, som ikke vil forsvare sin
kube. Hvordan vilde det gaa med en bikube, hvis bierne mistet sin brodd, eller
ikke lenger vilde bruke den? Vilde ikke bjørnen da spise op honningen i den
490 kube litt snarere, end om bierne brukte sin lille brodd? Naturligvis-, en
bjørnelab kan knuse en bikube, hvis den vil; men Jeg tror allikevel at bjørnen
vilde betænke sig en liten smule mere paa at vaage labben sin, saalange bierne
brukte sin brodd. Men Norges lille flittige bikube skulde legges ind under
bjørnelabben uten spor av motstand.

495 Og der skal i dette ikke være noget, som oprører vore instinkter! Det skulde være
latterlig, det at vi vil værge os! Naar en mand gaar paa en ensom vei om kvelden

og blir overfalddt av en, som vil røve ham, er det da latterlig, om han slaar fra sig
500 og, i tilfælde han har en revolver, bruker den? Man kan si: Ja, det er latterlig, hvis
han ikke magter det. Men jeg tror, ethvert rigtig stykke mandfolk vil prøve at
værge sig saa godt han kan, selvom han ser, at røveren er ham overmægtig. Jeg
tror, det er visse oprindelige instinkter i mandsnaturen, som gjør, at vi føler slik,
og der er ogsaa hos menneskene en uvilkaarlig beundring for den, som slaar fra
505 sig, naar der ikke er anden utvei.

Der vilde være endnu mer uret og vold i verden end der er, hvis voldsmænd
visste, at de aldrig vilde møte motstand, og derfor fremmer hver den, som
kjæmper mot vold, rettens sak, om han end selv bukker under.

510

Beundringen for kraft, dygtighet til selvforsvar o. s. v. ser man i fredstid træ
mest elementært frem i almenmands beundring for brytere. De kan jo formelig
bli nationalhelte, og ved brytekampe er galleriet fuldt netop for en stor del av
folk av underklassen, som jubler over den kraftutfoldelse, den smidighet og
515 dygtighet, som kan lægges for dagen i brytningen. Det som trænger frem der, er
netop dette oprindelige selvhævdeisesinstinkt, og beundringen naar man ser det
godt utøvet.

Eller om en kvinde paa et ensomt sted om kvelden blir overfalddt av en mand,
520 som vil voldta hende, er det da en naturlig følemaate hos hende at si som saa:
»Han er sterkere end jeg, det nytter ikke, at jeg prøver at værge mig. La ham ha
sin vilje, jeg vilde bare miste helsen eller livet ved at kjæmpe imot«. Vi føler
allesammen, at hvis en kvinde duger, saa kjæmper hun av sin yderste evne og
ofrer heller sit liv end sin ære.

525

Det er jo slitt at kalde fædrelandet mor, selvom det er med Vinjes enkle ord »Du
gamle mor, som sliter arm«. Men det er altsaa arbeiderpartiets lære, at hvis
nogen vil voldta denne vor gamle mor, skal ikke en haand-røre sig til forsvar;
voldsmanden skal faa sin vilje med vort land uten motstand. Det staar med rene
530 ord i Ragnvald Paulsons brochure (s. 11), at dersom svenskerne hadde overfalddt
os i 1905, vilde det »ha været en forbrydelse, om vi hadde forsvaret os«. Hvis
nogen angriper landet, vilde det være uriktig at forsvare sig; »naar de fremmede
arbeidere av magthaverne hadde latt sig tvinge eller forlede til noget ondt, saa
vilde vi bringe dem paa bedre tanker ved at ta venlig imot dem istedetfor at
535 dræpe dem« (s. 6). Denne tankegang maa da naturligvis gjælde for en
hvilken som helst magt, Tyskland, England, eller hvem der nu i tilfælde vil

komme og ta vort land. Norge skal ligge absolut værgeløst, og vil nogen fremmed magt besætte dette land, skal vi bare »ta venlig imot dem istedetfor at dræpe dem«.

Denne lære forkyndes som den naturlige for underklassen i Norge. Jeg har sagt - og det er min hjertens mening - at her er overmaade meget at bøte paa i vort land endnu. Jeg ønsker saa inderlig som nogen klasseforskjellen utslettet; saaledes at
545 enhver kan naa saa høit, som han har evne til at naa, uanset fødsel, stand og stilling. Men jeg kan ikke skjønne, at det skulde bli bedre for vor underklasse, og at dens utsigter til at naa fuld retfærdighet, saa langt som retfærdighet kan vindes i menneskenes skrøpelige samfund, skulle være lysere, om Norge atter blev styrt fra et andet lands hovedstad, - dette land, som i 400 aar har erfart, hvad det vil si
550 at ha sine centralmyndigheter utenfor riket selv, og som i yderligere 90 aar ialfald ikke hadde det fulde ansvar for sin egen skjæbne.

Men saa sier man: »Se da paa Belgien! Har det faat nogen glæde av at det værget sig?« Dette argument søker arbeiderpartiet nu utnyttet ved hjelp av Mikael
555 Mikkelsens brochure: »Belgiens nationale selvmord«. I Belgiens skjæbne under krigen vil man finde netop et argument for, at Norge hurtigst mulig bør avvæbne. Ja, la os se litt paa Belgiens skjæbne. Belgien stolte i lang tid altfor meget paa de internationale traktater, hvorved stormagterne tilsikret det en stedsevarende nøytralitet. Derfor utviklet Belgien længe ikke sit forsvar I
560 tilstrækkelig grad. Dertil kom indre stridigheter, hvor navnlig det klerikale parti, den katolske geistlighets parti, ikke spilte nogen for fædrelandets skjæbne heldig rolle. Som følge av disse ting var længe den belgiske hær meget liten i forhold til folkemængden, som nu utgjør over 7 1/2 million mennesker. Men paa grund av sterke advarsler til kongehuset blev der endelig i 1913 vedtat en hærlov, som
565 ialfald i nogen grad skulde utvikle hæren. Mikkelsen paastaar, at hæren allerede under krigen skulde være bragt op til 350000 mand; men deri tar han fuldstændig feil, ti hærloven av 1913 kunde ikke med engang allerede i 1914, ha bragt styrken saa høit op. Sikkert er det, at selv i de sidste aar har man i Belgien kun utdannet omtrent halvparten av de vernepligtige og det er fra offisielt
570 belgisk hold oplyst, at hæren ved krigens begyndelse ikke engang talte 100 000 mand.

Nu blir da spørsmålet: Var Belgiens skjæbne blit bedre, om det ikke engang hadde hat sin lille hær? Er det deri Belgiens ulykke ligger, at det hadde en hær og fæstningsverker, og at det forsøkte at verge sig mot det tyske overgrep? Det gjør
575

altsaa Mikkelsen gjældende; det er det han kalder »Belgiens nationale selvmord«, og vi har jo hørt en tingmand av arbeiderpartiet si, at han foretrækker Luxemburgs skjæbne for Belgiens. Det minder om »Prædikerens«
580 kyniske oræ (9de kapitel, 4de vers): »En levende hund er bedre end en død løve«.

Nu maa man huske, at Luxemburg bare har vel en kvart million indbyggere (omtrent som Kristiania) og at det var blit avvæbnet ved en
585 stormagtsbeslutning, og ikke hadde lov til at holde nogen hær. Man kan derfor ikke rette nogensomhelst daddel mot Luxemburg, fordi det nu ikke kunde værge sig mot tyskernes indtog. Tilsynelatende kan man finde det naturlig og rigtig at si, at Luxemburg har det bedre, end Belgien har det i øieblikket, trods det, at tyskerne har lagt beslag paa dets jernbaner og behersker hele landet og
590 skalter og valter, som de er hjemme der, mens regjeringen indskrænker sig til at protestere. Men vi har ikke hørt, at Luxemburgs byer er skutt ned o. s. v. Og Belgiens skjæbne - ja, den kjender vi: landet herjet, hundredetusener indbyggere flygtet o. s. v.; den er tung nok, saa det synes at være en noksaa nærliggende slutning dette: Heller Luxemburgs skjæbne end Belgiens!

595 Men er det da ikke merkværdig, at luxemburgerne selv er voldsomt forbitret over den behandling, de har været gjenstand for? Skjønt hovedsproget i landet er tysk, synes det, som om luxemburgerne selv ikke saa mandjevnt og ubetinget foretrækker Luxemburgs skjæbne for Belgiens. Og er det ikke merkværdig, at i
600 dette herjede land Belgien smugler de kommunale myndigheter nu under krigen hilsningstelegrammer til sin konge ut fra byerne, skjønt de vaager mindst sin personlige frihet ved det, telegrammer hvori de sier: »Vi skal holde ut! Mist ikke troen paa os!« Men herhjemme er det saa let at si: Heller Luxemburgs skjæbne end Belgiens!

605 Man bør ikke tænke udelukkende paa øieblikkets lidelser; man skal huske, at et folks liv er længer end et menneskes liv. Spørsmålet er ikke bare dette: Hvem lider mest i øieblikket? Men spørsmålet er ogsaa: Vil sønnesønnerne av den slegt som lever nu, være mest stolte av at være luxemburgernes sønnesønner, eller av at være belgiernes sønnesønner? Spørsmålet er dette: Hvorledes virker det paa folkets selvfølelse viljeløst at maatte bøie sig under fremmed aag? Og hvordan virker det at kjæmpe, kjæmpe om man end selv maa dø? Menneskene skal jo engang dø, litt før eller litt senere, men folket lever videre, og har hundreder og hundreder av aar efter denne dag.

Det er dog vel her i vort eget land en noksaa utbredt følelse av, at vor egen historie er ikke stolt. Vi er stolt av vor gamle historie, men de 400 aars avhængighet av Danmark er vi ikke stolt av. Og jeg synes, at ogsaa i disse dage er
620 der baade i Tysklands og i vestmagternes behandling av vore sjøfolk og vore skibe meget, som maa ydmyge stolte sind i vort land.

Er da det Belgiens feil, at det har opretholdt et forsvar? Nei, Belgiens feil er, at det ikke har opretholdt et saa sterkt forsvar, som det evnet. Dets hær talte i 1914
625 ikke engang syvendedelen av det antal soldater landet skulde og kunde ha øvet op i fredstid. Og her vil jeg minde om Schweiz's eksempel. Schweiz har ikke fuldt 4 millioner indbyggere, men denne likesaa frihetselskende som demokratiske lille republik kunde ved begyndelsen av krigen mobilisere henimot 450 000 mand, og dets nøytralitet er hittil i alt væsentlig blit respektert
630 under krigen, skjønt det nu er helt omringet av krigførende land. Det var visst ikke rent tilfældig, at keiser Wilhelm kort før krigen overvar en stor feltmanøvre i Schweiz. Og man skjønner nu i Belgien selv, at feilen er, at man har forsømt sit forsvar. Nu sier man i Belgien: »Hadde vi bare gjort saapas meget for vort fædrelands forsvar, som Schweiz har gjort for sit, hadde vi efter al rimelighet faat
635 lov til at være i fred«. Den belgiske hær vilde efter same forhold som i Schweiz ha talt omtrent 750 000 mand, kanhænde mere, og hadde en saadan styrke været ordentlig øvet i fredstid, hadde det ikke lønnet sig for tyskerne at gaa gjennom landet. Da var ofret blit for stort, da hadde den tyske generalstab maattet overveie, hvilken faktor en saadan hær vilde være, om man prøvet at ta gjenveien
640 gjennom Belgien mot Frankrike.

Og saa er det jo ogsaa en anden grov tankefeil (for ikke at si fusk), man gjør sig skyldig i, naar man peker paa Belgien, og sier, at hadde Belgien intet forsvar hat, vilde det ha sluppet for krigens rædsler. Nei, Frankrike og England hadde været i
645 sin gode ret, om de da var rykket ind i Belgien og hadde optat kampen mot den tyske hær der, hvis Belgien hadde tillatt fri gjennommarsj, og ikke paa nogen maate søkt at hævde sin nøytralitet. Og dette vilde aldeles utvilsomt være skedd. Kan noget tænkende menneske være saa naiv at mene, at den franske hær vilde ha staat opmarsjert paa den belgisk-franske grænse for i ro og mak at vente, til
650 tyskerne var marsjert gjennom Belgien, og saa først ha angrepet dem, naar de kom ind i selve Frankrike? Kan noget fornuftig menneske tro, at slik vilde det gaat, om belgierne hadde svart paa det tyske ultimatum, som forlangte gjennommarsj: »Ja, vær saa god, vore jernbaner, vore landeveier, altsammen

655 staar til raadighet, naar bare vi selv faar være i fred«. Hvad var følgen blit? Jo
selvfølgelig, i samme øieblik som det blev kjendt, at tyskerne hadde faat lov til at
rykke gjennom Belgien, i samme øieblik vilde belgierne betragtes som tyskernes
forbundsfæller og Frankrikes fiender. Belgien var blit slagmark likefuldt, om det
ikke hadde mønstret en eneste soldat, og om den belgiske regjering som følge
660 derav hadde maattet indskrænke sig til protester som den luxemburgske.

Og kommer den tid, da de franske tropper rykker østover, kan man være sikker
paa, at ogsaa Luxemburg ifølge sin beliggenhet kommer til at bli krigsskueplass,
saasandt der findes tyske tropper i landet. Belgien ligger saaledes til, at det
665 uvilkaarlig vilde bli krigsskueplass i et sammenstøt mellem Tyskland og
Frankrike, naar ikke det belgiske folk selv var istand til at holde fienden ute.
Avvæbning vilde saaledes ikke kunne blit Belgiens nationale frelse, og derfor er
det en grov tilsnikelse at bruke dets vanskjæbne som argument for Norges
avvæbning.

670

*

Et ganske andet spørsmål end dette om forsvaret berettigelse er dette om
forsvarets mulighet. Jeg har først og fremst villet beskjæftige mig med det
675 grunnleggende spørsmål om berettigelsen av nationalt selvforsvar; men jeg
maa ogsaa si litt om, hvorvidt det da lønner sig for os at opta et selvforsvar, med
andre ord, om det ikke er haabløst for os at tænke paa at forsvare os, ialfald om
en stormagt skulde ville angripe Norge.

680 Saaledes som Norge ligger til, vil det heldigvis neppe under nogen
stormagtskonflikt være en livsinteresse for nogen stormagt at komme i
besiddelse av dele av vort land. Det kan være av stor interesse, men det er neppe
saa, at nogen stormagts bestaaen som selvstændig stat er avhængig av, om det
faar lagt Norge under sig. Det tyske forsvar for kränkelsen av Belgiens
685 nøytralitet, er jo netop det at tyskerne ikke kunde greie sig, medmindre de gik
gjennom Belgien. Saadan ligger dog heldigvis ikke vort land til. Da det neppe
nogensinde vil være i strengeste forstand en livsnødvendighet for nogen
stormagt at ta Norge, vil det derfor altid for en hvilkensomhelst stormagt bli et
spørsmål om forholdet mellem vinding og offer ved en erobring, et spørsmål,
690 om der vil være noget forhold mellem hvad det koster og hvad det smaker. Og
kan der være nogensomhelst tvil om, at det koster mindre at ta et avvæbnet land,
et land uten soldater, og uten miner og undervandsbaater, end at ta et land, som

gjør hvad det kan for at værge sig? Kan der være nogen tvil om at det er lettest at
695 kværke en bi uten brodd?

Vi burde efter samme forhold som Schweiz kunne stille 250 000 mand, og vi
skulde vel ha likesaa god raad som Sverige til at gi vare folk en forsvarlig øvelse?
Er der virkelig sund sans i at si, at vi er tryggere paa at bevare vor nationale
700 selvstændighet, om vi ingenting ofrer til det nationale forsvar? I denne
sammenhæng vil jeg ogsaa peke paa, at et land, som selv ikke vil forsvare sig,
anstændigvis heller ikke kan be andre om hjælp. Det vilde være en skam uten
like, om Norge skulde be et fremmed land ofre sine sønners liv for at forsvare
vort land mot en erobring, mens vi selv ikke vil ofre en øre, endsi et liv. Men hvis
705 vi selv gjør vort bedste, kan vi uten skam ta imot hjælp av andre magter.
Tryggest er det dog altid at berge sig alene ved egen kraft, ti selv en venligsindet
stormagt vil nok kræve vederlag i en eller anden form. Ihvertfald maa det slaas
fast, at avvæbningstankens tilhængere ikke kan henvise til, at Norge kan faa
hjælp av andre land. Paa den maate vilde Norge allikevel i tilfælde bli
710 krigsskueplass, men avvæbningsmændene vil jo, at en besættelse av Norge skal
bli »endast en promenad«, for at bruke et kjendt ord fra unionsstridens tid. Der
skal ikke brukes nogetsomhelst magtmiddel mot en invasion, som vil lægge
landet under fremmed herredømme for en tid eller for bestandig. Vi skal »ta
venlig imot dem istedenfor at dræpe dem«, sier Ragnvald Paulson.

715 Og det mener man skal være i underklassens velforstaaede interesse. Tror man
da at vi slipper vernepligt og militærbyrder, om Norge blir lagt under fremmed
herredømme? Hvilket andet av de land, der kan være tale om, har avskaffet alt
militærvæsen? Man vil kanske henvise til, at Finland dog ikke har nogen
720 vernepligt. Dermed forholder det sig saaledes: Til 1899 bestod der nationale
finske tropper, som var anset for at være de allerpaalideligste, den russiske zar
hadde. Men visse kredser i Rusland saa i denne nationale finske hær en fare, idet
de ønsket helt at indlemme Finland i Rusland, og derfor vilde man opløse den
finske hær, og putte de finske utskrevne ind i russiske regimenter langt borte fra
725 fædrelandet. Dette førte til en i strengeste forstand lovlig vernepligtsstreik i
Finland. De unge finner simpelthen negtet at møte frem til sessionerne. Saa
glimrende blev denne streik gjennomført, at russerne forstod, at det ikke nyttet
at ville sætte den oprindelige plan gjennom, og saa ophævet de den finske
vernepligt - ikke efter noget finsk ønske, men simpelthen som en kapitulation
730 likeoverfor værnepligtsstreiken. Men til gjengjæld har den finske stat aarlig
maattet utrede en meget stor

skat - oprindelig vistnok 20 millioner finske mark, senere meget mer - til den
735 russiske stat, fordi finnerne er fritat for den militære tjenestepligt. Og senere har
russerne gjort alt mulig for at hindre finnerne fra at komme i besiddelse av
vaaben. De finske patrioter er slet ikke begeistret over denne avvæbning, og har i
stilhet prøvet at øve sig det de har kunnet i vaabenbruk.

740 Der har været lagt store russiske garnisoner rundt om i de finske byer, og
Finland har været fuldstændig under kosakpiskken. Finske dommere og andre
embedsmænd, som ikke har gjort andet end i strengeste lovlydighet at
opretholde finsk lov, er uten lov og dom blit revet bort fra sine hjem og kastet i
russiske fængsler o. s. v. Vilde det virkelig være ønskelig for den norske
745 underklasse at komme under et saadant styre? Vilde det være nogen vinding?
Tror man virkelig, at den norske underklasse da fik det bedre, end den har det
nu?

Jeg kommer derefter til den indvending, som vel er den sande grund til
750 arbeiderpartiets krav om avvæbning. Man paastaar at utad er vort forsvarsvæsen
værdiløst, men at det indad er et magtmiddel i det bestaaende samfunds haand
mot socialismen. Derfor vil man ha det bort. Det er den tanke, som professor
Koht i sit foredrag paa Eidsvold uttrykte saaledes, at kunde arbeiderpartiet bli
overbevist om, at hæren ikke skulde brukes for at opretholde den nuværende
755 samfundsordning i vort eget land, vilde det kanskje ikke holde paa avvæbning.

La os se litt paa, hvad denne indvending indeholder. Der er jo ikke ringeste tvil
om, at same dag som Det norske arbeiderparti efter lovlig valg med vor
almindelige stemmeret har flertal i Norges Storting, har det ogsaa adgang til at ta
760 regjeringsmagten i Norges land, og dermed ogsaa herredømmet over vort hele
forsvarsvæsen. Mot det parti, som har flertal i Norges Storting og har overtat
regjeringen, kan aldrig Norges forsvarsvæsen tænkes brukt.

Man kan derfor av denne indvending logisk utlede, at der maa inden
765 arbeiderpartiet findes kredse, som ønsker at tilrive sig magten i landet, selvom de
ikke har flertal blandt vælgerne. De vil ikke gaa den lange og sene vei, som alle
andre partier i vort land har maattet gaa: med aandens vaaben, ved tale og skrift,
at tilkjæmpe sig flertal i nationalforsamlingen, og dermed regjeringsmagten i
landet. De maa ønske at tilrive sig magten i landet, skjønt de ikke har flertal i
770 folket. De maa ønske at øve et mindretalsherredømme over flertallet, og de

frygter da, for, at landets hær og flaafe av de partier som har flertal i landet, skulde bli brukt til at opretholde norsk lov og ret mot et saadant mindretals overgrep. For et parti som vil gaa frem ad lovens vei, kan den norske hær aldrig i fremtiden bli nogen fare.

Men derimot kan det bli en fare for den fredelige utvikling i vort land, om det statens yderste og sidste magtmiddel som hæren er, det magtmiddel, hvormed landets lov og ret i sidste instans opretholdes ogsaa inden landet, tages ut av regjeringens haand. Hvordan vilde det gaa, hvis vi fik følgende utvikling: Der blir et flertal i Norges Storting av arbeiderpartiet, og det tar regjeringsmagten og ophæver alt forsvarsvæsen, hær og flaafe. Der findes da ikke længer nogen militær ordensmagt i landet, dette magtmiddel er væk. Dette samme flertal, denne samme regjering begynder saa at omdanne det norske samfund økonomisk efter sine ideer, og der gives love i socialdemokratisk retning, som griper dypt ind i den mest besiddende klasses økonomiske forhold.

Hvordan vil da en saadan regjering og et saadant stortingsflertal kunne hindre, at de rike i landet opretter sit eget vern? Hvordan vil de, naar der ikke længer findes nogen statsarmé i landet, kunne hindre, at mægtige mænd, navnlig de store aktieselskaper med delvis utenlandsk kapital, sier: »Vi opretter vor egen armé. Vi har bedre raad til det end til at miste vor magt. Vi kjøper maskingeværer, kanoner og pansrede automobiler, vi hverver soldater fra ind- og utland. Kom saa og ta vor eiendom!« Hvordan vil staten kunne hindre det, naar der ikke længer findes noget virkelig magtmiddel i regjeringens haand? Ja, det har jo rigtignok i »Klassekampen« været slaat paa, at det kanske kunde hænde, at arbeiderne selv maatte begynde at øve sig op i vaabenbruk. Der kunde- gaa trold i ord; det kunde komme derhen, at vi fik det, som Ragnvald Paulson anser for den eneste undskyldelige krig, nemlig borgekrig. Han sier virkelig med rene ord paa s. 22 i sit skrift: »Ja, borgerkrig er ialfald den eneste krig, der kan undskyldes«. Jeg gad vite, hvordan socialdemokraterne, selv om de sat med flertal i Norges Storting, vilde kunne hindre de andre borgere i landet, mindretallet, fra at øve sig i vaabenbruk for at forsvare sine privatøkonomiske interesser. Jeg tror ikke dette med den fuldstændige avvæbning er godt gjenenemtænkt.

Det vilde ogsaa ha sin interesse at faa oplyst, hvordan arbeiderpartiet tænker sig ordningen av den politivakt til overvaaking av nøitraliteten, hvorom der delvis er tale i partiets skrifter. Mikael Mikkelsen skriver saaledes (s. 40): »Vi møter en

krig mellem fremmede magter med at etablere det opsyn i vore farvande - og tillands -, som vi har forpligtet os til. Efter vor ringe evne. Og saa længe vor forpligtelse staar ved magt«.

- 815 Vi har jo intet mandsterkt statspoliti, og hvorledes skulde de enkelte kommuners politi kunne overta dette »opsyn« tilsjøs og tillands? Skal f. eks. Kristianssands politikammer holde en patruljebaar for at jage fremmede krigsskibe utenfor territorialgrænsen? Og om de nu ikke lyster politiets ordre, men uten videre sætter sig fast paa Odderøen, hvad saa? Et politiopsyn uten
- 820 magtmidler er kun en frase og en farse, som de krigførende magter ikke vil respektere.

- Hvis det derimot er meningen, at der skal oprettes et væbnet statspoliti - med geværer, kanoner, torpedoer o. s. v. -, da blir det jo i virkeligheten en hvervet
- 825 hær, og den fuldstændige »avvæbning« er da opgit som ugjennemførlig. Saaledes vilde det vel ogsaa i virkeligheten gaa, hvis en socialdemokratisk regjering da overhodet vil overta sit grundlovsmæssige ansvar for rikets bestaaen.

- 830 Vi har fra vore fiskerier eksempel paa at fremmede trawlere blaaser ad opsynets tilrettevisning, naar de fisker indenfor territorialgrænsen, men flygter, naar et norsk krigsskib nærmer sig. Vil arbeiderpartiet virkelig at den norske stat ikke engang skal magte at holde fremmede trawlere borte?

- 835 Det samme gjælder smuglere, som nok snart vil kunne drive en lønsom trafik langs vor kyst, naar staten ikke længer kan sætte nogen virkelig magt bak sit bud.

- Ja, selv naar det gjælder opretholdelse av ro og orden i landet selv, kan
- 840 myndighetene komme til at staa magtesløse ved alvorlige optøier. Navnlig paa landet er politistyrken aldeles utilstrækkelig, og selv i byerne kan politiet ikke altid greie større pøbeloptøier. Hvordan vil stillingen da bli, naar alt militærvæsen er avskaffet?

- 845 Den paastand at hæren skulde være en fare for den sociale utvikling i vort eget land, kan saaledes efter mit skjøn gjendrives med følgende holdbare grunde: Forsvarsvæsenet kan aldrig bli nogen fare for det parti, som paa lovlig vis har vundet flertal i nationalforsamlingen og dermed regjeringsmagten. Men et

850 saadant parti vil staa magtesløst ved gennemførelsen av programsaker, som griper dypt ind i et mindretals rettigheter, hvis staten mister det magtmiddel, som det nationale forsvar er. Selv overholdelsen av den indre ro og orden i landet avhænger i sidste instans av militærmagten, og kan bli umulig i et avvæbnet samfund.

855

Der er ogsaa grund til at spørre, om underklassen ikke har nogen nytte av militærtjenesten. Gamle sanitetsoberst Preus sa engang: »Gardermoen er landets største sanatorium«, og det er ogsaa ved systematiske undersøkelser vist, hvilken gavnlig indvirkning militærtjenesten har paa den legemlige utvikling. Da
860 det danske socialdemokrati for nogen aar siden foreslog avvæbning av Danmark, foreslog det samtidig indførelse av tvungne legems- og skyteøvelser for den mandlige ungdom, og deri laa der en utvetydig erkjendelse av, at militærtjenesten ialfald ikke bare var til skade for folket.

865 Jeg er endog tilbøielig til at tro, at der er en viss sammenhæng mellem Tysklands sterke industrielle utvikling og den lange og strenge militærtjeneste. Militærtjenesten med dens gymnastik, marsjer og skyteøvelser og dens gjennomførte orden, disiplin og renslighet betyder jo simpelthen en systematisk træning av nerver og muskler, som uvilkaarlig sætter sine spor ogsaa
870 i den senere arbeidsydelse i det borgerlige liv. Mon den faste disiplin i det tyske socialdemokrati ikke ogsaa for en god del skyldes den forkjætrede militære disiplin?

Den socialistiske stat vil i kanske endnu høiere grad end den kapitalistiske stat
875 trænge lovlydige og disiplinerte borgere, og maa sikkerlig faa en meget stram organisation, hvis den skal kunne bestaa. De retninger inden socialdemokratiet, som ivrigst kjæmper mot forsvarsvæsenet, hylder i virkeligheten ogsaa snarere et anarkistisk end et socialdemokratisk livssyn, og vil efter al sandsynlighet meget snart komme i opposition mot en socialistisk statsorganisation.

880

Jeg har før nævnt, hvordan arbeiderpartierne i de krigførende lande tydelig har vist, at nationalfølelsen er en sterkere kraft i underklassens sind end den internationale samfølelse med »proletariatet i alle lande«. Det er ogsaa ganske merkelig at se, at nogen av dem, som har været de ivrigste til at forkynde den
885 fuldstændige avvæbning ute i Europa, nu har slaat fuldstændig om - f. eks. en mand, hvis navn man ogsaa vil kjende heroppe i Norge, da hans argumenter har været brukt her hjemme (bl. a. av Ragnvald Paulsson) franskmenden Hervé.

890 Under krigen har han skrevet flammende kampoprop, og fordømt hele sin tidligere holdning i dette spørsmål.

Jeg har den tro ogsaa til mange av dem, som fører avvæbningens tale i vort eget land, at stod de med ansvaret foran den virkelige fare, vilde ogsaa hos dem det nationale instinkt bryte gjennom alt det tillærte. Jeg tror, de vilde si som 895 arbeiderne sa i 1905: »Ogsaa vi, naar det blir krævet, for dets fred slaar leir«. Jeg har den tro om de allerfleste av dem, fordi de vel ogsaa dypest inde er mennesker med oprindelige sunde røde instinkter, selv om de nu ved et blekt tankespind tror at ha overvundet det standpunkt at være nordmænd.

900 Men det er ikke nok dette, at man vil værge landet, naar faren allerede er der; for man kan ikke improvisere et forsvar i vore dage. I gamle dage kunde det gaa an, at man tok ljaen og bøssen og drog ut uten længere øvelser; men likeoverfor nutidens gjennomdisciplinerte og opøvede hære nytter det ikke at komme med en improvisert milits. Har man ikke et forsvar, som er forberedt og øvet i 905 fredens tid, er det haabløst at ta kampen op, naar fienden virkelig er der. Skal vi ha et forsvar, maa det være et som duger, et som virkelig kan brukes, om ulykken skulde komme ind over vort land. -

Jeg har her søkt i hovedtrækkene at fremlægge mit syn paa underklassens stilling 910 til forsvaret, ut fra min overbevisning. Jeg kræver ikke, at nogens overbevisning skar undertrykkes; jeg ønsker at man skal kjæmpe med grunde mot grunde. Men jeg synes nok, at den tid, vi lever i nu, denne forfærdelige jerntid, som vil trække aartiers jerntid efter sig, maa legge det spørsmål nær indtil hver norsk borger: Skal vi, eller skal vi ikke værge det land, hvor vore fædre har bodd tusener av aar, 915 længer tilbake end vor historie rækker? Paa det spørsmål faar enhver svare som hans samvittighet og hans følelse tilsier. Man kan jo ikke fremtvinge fædrelandsfølelse hos dem, som mangler den, og det er bra, at de ikke hykler. Men ikke tror jeg, at den norske underklasse vilde faa det bedre under fremmed end under norsk styre.

920

Kilde

Johan Scharffenberg: Underklassens stilling til fædrelandets forsvar. Kristiania 1918

Emner

Foredrag, Forsvarspolitik

925

URI

930

935

940

945

950

955

960

965